

VIAȚA ECONOMICĂ ÎN UNGURENI – BOTOȘANI

Eugen D. NECULAU*

Dacă în trăirea omului de sat viața religioasă se plasează la unul din poli, la celălalt se situează viața economică. Țăranul este atașat atât de valorile spirituale, cât și de cele materiale; e tot atât de strâns legat de cer, cât și de pământ. Concepția economică a țăranului e conformă înțelegerii pe care el o are despre lume și despre viață. Ca ființă evoluată, omul are trebuințe nelimitate în legătură cu hrana, cu adăpostul, cu îmbrăcămintea, cu confortul vieții de toate zilele. În dorința de a realiza aceste trebuințe, obiectele sunt judecate ca utile sau mai puțin utile pentru traiul său. În măsura în care satisfac trebuințele omului, aceste obiecte devin bunuri economice. Aprecierea

* Despre viața și activitatea exemplară a autorului acestui material, a se vedea Adrian Neculau, *Pedagogie socială (Experiențe românești)*, Iași, 1994, *passim* și Marcel Lutic, *Eugen D. Neculau – un misionar aproape uitat*, în Eugen D. Neculau, *Sate de pe Jijia de Sus*, vol. I, Iași, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, 2003, p. XIII-XXXII.

Acest material face parte din impresionantul manuscris *Sate de pe Jijia de Sus*, aflat la **DJANI**, în Fondul personal „Eugen D. Neculau” (nr. 418, nr. inv. 2130). Inițial, trebuia să apară în nr. IV/2004 al **AMEM** (cf. Eugen D. Neculau, *op. cit.*, vol. II, Iași, 2005, p. IX, nota 9). Într-unul din numeroasele planuri de editare, acest text constituia capitolul II D al părții a III-a din volumul I, parte care avea denumirea generică „Omul din regiune”. Semnalăm prezența în același manuscris și a altor materiale de un real interes pentru științele etnologice, precum cele privitoare la „civilizația țărănească”, „cultura țărănească”, „viața socială”, „viața morală”, „viața religioasă”, „viața estetică” și „viața intelectuală” (mai multe amănunte la Eugen D. Neculau, *op. cit.*, vol. I, p. XXXIII-XXXVII); sperăm că în numerele viitoare ale **AMEM** vom insera măcar câteva dintre aceste materiale.

Textul de față a fost adaptat normelor ortografice și ortoepice actuale; intervențiile redacției au fost marcate prin paranteze drepte.

Marcel Lutic

obiectelor ca bunuri economice, găsirea mijloacelor de a și le însuși și conserva în vederea consumului sau a desfacerii lor, constituie pentru om o necesitate vitală.

Utilul este valoare economică, de strictă necesitate pentru viața materială a omului. În toate vremurile, omul de sat a avut o stare materială mai bună sau mai rea, după cum l-a favorizat sau l-a defavorizat mediul natural și așezământul social politic. Familia țărănească (grupare de ordin spiritual) are un corolar material, gospodăria. Prin ea se înțelege realizarea economică, adică: locuința cu grădina și ogoarele cu toate culturile, animalele de muncă și de hrană, uneltele și mașinile. Aceste bunuri economice în totalitatea lor alcătuiesc averea sau bogăția țaranului.

În rândurile ce urmează vom [...] analiza probleme în legătură cu această bogăție și anume: producția, desfacerea (circulația) și consumația bunurilor materiale în economia țărănească.

Factorul fundamental în producție rămâne – pentru toate vremurile – *omul*, cu mijloacele sale de producție (în special pământul), cu capacitatea sa de muncă și cu calificarea sa profesională.

Gospodăria pentru țaran înseamnă un colț din univers care îi aparține după rațiuni de drept divin: un microcosm independent, dar care e în strânsă colaborare cu întregul, adică cu satul. Țaranul se consideră *om* numai atunci când se găsește în rosturile sale depline, în gospodăria sa. Întemeindu-și gospodăria, el a trecut examenul de maturitate în fața satului și a semenilor săi. Și-a creat pentru întreaga viață vatra în care se va mișca sigur, liber și creator de valori economice. După o vorbă din popor, oricât ar fi omul de scăpătat la casa lui e împărat.

Primul aspect al vieții economice este *producția*. Țaranul este un producător de bunuri economice, dar, în primul rând, pentru trebuințele familiei. Preocuparea pentru piață și pentru desfacere rămâne pe al doilea plan. Gospodăria țărănească este autarhică. Elementul principal al producției este pământul. Țaranul manifestă pentru pământ o atracție care confirmă versiunea biblică, [potrivit căreia] corpul a fost zidit de către creator din țărână. După mentalitatea țaranului, pământul e hărăzit lui, iar el e sortit pentru pământ: nu poate fi țaran lipsit de pământ și nici pământul nu poate fi stăpânit decât de cei care îl lucrează și care asudă pentru el. În concepția omului de sat, alte așezări decât acestea sunt nedrepte, nefirești și fără durată.

Pământul e bunul suprem, e însăși viața țaranului și rațiunea lui de a fi. Țăranul nu-și sprijină nădejdea pe stat, nici pe societate, ci numai pe Dumnezeu și pe pământul lui. De aici ardoarea cu care generații și generații au dorit să aibă pământ, de aici impetuozitatea cu care țărănimea s-a răsculat în diverse rânduri, mai ales la 1907, pentru a dobândi pământ. De aici strășnicia cu care țăranul își apără pământul lui și dorește a-l tot spori. O dată cu arăturile de primăvară, încep și neînțelegerile de la haturi. Un proverb spune că dracul stă toată iarna în cârciumă, iar cum începe lucrul la câmp iese și el pe ogoare, pentru învrăjbiri.

Pământul pentru țăran, este o obsesie, o patimă mereu nepotolită; face parte din însuși ființa lui. Umblă desculț pentru a avea deliciul atingerii cu țărna înfierbântată de soare sau cu iarba răcorită de rouă. Când, după zile de secetă, încep să cadă stropii de sus, țăranul umblă prin ploaie ca să aibă și el senzația plăcută pe care o are și ogorul lui.

Pentru pământ omul de sat are un respect sacru: toate câte există, bune și rele, pământul le dă, pământul le ia, până și corpul omului tot în pământ merge. În concepția sa, pământul este o entitate vie, care face să germineze sămânța și să crească planta agricolă cu rodul binefăcător. Minunea se realizează cu [ajutorul] cerului, pământul e a lui Dumnezeu, care are grijă să-i dea ceea ce-i trebuie: ploaie și căldură. Din pământul negru iese pâinea cea albă: ce minune poate fi mai mare!¹

Pământul este loc blagoslovit de Dumnezeu, pe care – an cu an – se realizează ciclic miracolul creației recoltelor. În uriașul laborator al naturii, țăranul, pe ogorul lui, oficiază prin muncă un serviciu sacerdotal. De aceea, munca e sfântă, iar dreptul asupra pământului este sacru. Legat prin toate fibrele lui de pământ, omul de sat este profund atașat de țară, de națiune, de strămoși, de Dumnezeu.

Ca profesionist, țăranul a fost din adâncuri de vreme agricultor și păstor; după timpuri și locuri, au precumpănit una sau alta din aceste ocupații². Țăranul a făcut agricultură temeinică și a avut gospodărie prosperă atunci când a fost deplin stăpân pe pământul său. Așa era înainte de descălecat; așa a fost în vremuri voievodale și în urma împrăștiării din ultima sută de ani.

¹ Fabrica nu mai transformă materia primă, în timp ce pământul, în roada ce dă, înmulțește sămânța, însutit și înmiit. Agricultură nu este industrie.

² Bătrânul Alecu Purice din Ungureni (înainte de primul război mondial) privind harta pe care i-o arătam, a făcut observația că Munții Carpați seamănă cu un plug uriaș înfipt în pământul românesc.

Agricultura a fost – în toate vremurile – o ocupație grea, care cere omului multe virtuți, entuziasm profesional și încredere în sine, spirit de ordine și chibzuință, sobrietate și cinste, perseverență și răbdare, curaj și resemnare, calm și seninătate. Până să fie stăpân pe rodul muncii sale, agricultorul are de trecut încercări grele, în decursul unui an agricol: brume, răceli, secete, inundații, incendii și diverse flagele: gândaci, lăcuste, păsări și animale provocatoare de pagube. De la semănat până la cules, agricultorul încearcă numai emoții. Viața plantei [...] face parte integrantă din însăși existența plugarului. Când e bătută de piatră sau de secetă, recolta e „supărată”, iar omul e întristat de suferința ei. Ploaia este cel mai mare dar ceresc; plugarul mulțumește lui Dumnezeu în numele câmpului și zice *bogdaproste*. Muncitorul din fabrică are satisfacția realizării unui fragment dintr-un tot. Sub ochii țaranului însă, planta evoluează de la sămânță până la rod. Procesul acesta minunat a instruit și a format pe țăran ca om și ca profesionist.

Pentru țăran, agricultura înseamnă destin; este însăși rațiunea de a exista pe acest pământ și în această lume a lui Dumnezeu. În trecut, plugarul a manifestat indiferență, dacă nu chiar oarecare dispreț, pentru comerț și meșteșuguri. Aceste îndeletniciri – după mentalitatea lui – sunt rezervate străinilor de neam și de localitate³, sau celor inapți, [românii fiind hărăziți] pentru profesiunea grea, dar frumoasă, de agricultor. Dacă ar fi să reedităm legenda după care Dumnezeu a împărțit darurile și ocupațiile la toate națiile pământului, atunci țăranului român i-a spus: *tu să fii plugar*.

Satul are o anumită structură socială și economică; gospodarii se ierarhizează după starea lor materială; în special, întinderea de pământ este aceea care dă omului de sat valoare și prestigiu. În general, țăranul are dorința să fie bogat și manifestă tendința să acumuleze cât mai multe bunuri economice. El este individualist și practic; fără avere nu poate trăi: știe că din pumn străin nu te sature.

Organizarea de până acum a țăranimii, bazată pe proprietate individuală sacră și inviolabilă, precum și pe libera concurență, prin muncă și pricepere, a făcut ca gospodarii din sat să nu fie la același nivel de dezvoltare și de aici inegalitatea averilor. Din acest punct de vedere, gospodăriile din regiune – în linii mari – se grupează astfel: în

³ În trecut, în regiune, comercianții au fost în majoritate evrei, iar meseriașii, în cea mai mare parte, străini. La Sapiveni: cizmarul Iohan Spițer (neamț), fierarul Adam Tomoșinchi (polon), mașinistul Davidov (rus). La Mândrești: morarul Iosif Widginovschi (polon), la Durnești: Șnaider, la Epurenii: Naichert etc.

1907: 10% frunțase, 40% mijlocașe și 50 % sărace; în 1938: 10 % frunțase, 75 % mijlocașe și 15 % sărace. În 1907 revenea (aproximativ): 4 fâlci la gospodăria frunțasă, 2 ½ fâlci la cea mijlocașă și ½ falce la cea mică; în 1938: 25 ha la cea frunțasă, 7 ½ ha la cea mijlocie și 2 ha la cea mică.

Vom arăta în rândurile ce urmează cum a funcționat, în linii mari, gospodăria țărănească în anul 1938.

Gospodăria frunțasă cu circa 25 ha.

Inventar viu: doi cai, doi boi (uneori patru). Drept normă: la 10 ha arabile era necesară o pereche de vite trăgătoare. Caii nu se puneau la plug; erau ținuți pentru transporturi rapide. Două vaci cu lapte, cel puțin. Ciururi (tineret): doi mânzați (pentru a deveni boi de jug), două mânzate (ca să se formeze vaci), viței, 30-40 oi, unu-doi porci de tăiat, trei-cinci de vânzare, scroafă de sămânță; 50 păsări (din care se sacrificau și se scoteau altele la loc în tot timpul verii).

Inventar agricol: căruță, car, două pluguri, două grape, semănătoare, îngropătoare, tăvăluc; uneori, secerătoare (simplă), vânturătoare și cilindru (pentru curățat semințele). Scule de tot felul.

Acarete: casă de locuit cu trei camere, din care una este bucătărie; în pod nu se pun cereale, ci numai diverse lucruri de rezervă (ciuvee). Magaziaoară pentru cereale (hambaraș) și coșere pentru porumb. Grajd pentru cai și vite, șură de vară, cu ocol, perdea pentru oi.

Repartiția culturilor: cereale păioase: 10 ha, din care: 7 ha grâu, 2 ha orz, un ha ovăz. Prășitoare: 5 ha porumb, 5 ha plante industriale: floarea soarelui, soia, sfeclă, grădină în țelină, fasole, cartofi (cele trei din urmă câte un sfert de ha fiecare).

Furaje: 5 ha: fân natural, lucernă, trifoi, porumb de nutreț. Vara, vitele și oile umblă la izlaz. Livadă cu 25 pomi fructiferi, vie (20 prăjini), grădină de legume (5 prăjini), cinci stupi.

Recolta: grâul, orzul, ovăzul, câte 1500 kg la ha; un vagon de porumb; floarea soarelui (1200 kg la ha); soia 1500 kg la hectar; sfeclă, două vagoane la ha. Grădina de harbuji a fost totdeauna rentabilă (mai ales în anii secetoși); în 1938 a adus un câștig de 20.000 lei la ha.

Veniturile gospodăriei frunțase au fost: recolta (valorificată la prețul pieței); produsele animale: vite (mai ales tinere), miei, oi și porci vândute în iarmaroc; lâna, piei, brânză de oi.

Cheltuieli: cu lucrările agricole, cu creșterea și prefacerea animalelor de curte, cu completarea inventarului agricol, impozite și dobânzi la împrumuturi, plata oamenilor de serviciu, întreținerea casei

(menaj, hrană, îmbrăcăminte), cheltuieli de ordin cultural (copii la școală, aparat de radio, ziar etc.), petreceri și divertisment (patroane, hramuri, botezuri și cununii). În gospodăria frunțașă este, mai totdeauna, un servitor (om în puterea vârstei) și un băiețandru ca ajutor. Pentru lucrul ogoarelor, gospodarul frunțaș plătește mâna de lucru, angajând-o de cu iarna, cu prețuri convenabile pentru el.

De obicei, gospodarul frunțaș (bogătașul sau chiaburul) se ține mai deosebit de restul satului, dar, în genere, duce o viață după tiparul țărănesc.

Gospodăria mijlocașă cu 7 1/2 ha.

Inventar viu: doi cai (sau doi boi), o vacă (uneori două) cu lapte, 10-12 oi, o scoafă de prăsilă (de la care se reține unul sau doi porci pentru îngrășat), până la 50 păsări. Singura pasăre, cu drept cuvânt rentabilă în gospodăria țărănească – de toate categoriile – este *găina*, care se plătește numai cu ouăle pe care le produce. Rațele, găștele, curcile se țin cel mult până la sărbătorile de iarnă, afară de cele de sămânță.

Inventar agricol: car cu cotiugă sau căruță (șarabană), plug, grapă și scule.

Acarete: casa de locuit cu două încăperi și tindă, podul ca magazie și coșerul de păpușoi, grajdul pentru cai și vite albe. Șură deschisă pentru vară, cu ocol.

Repartiția culturilor: 2 ha grâu, $\frac{3}{4}$ ha orz și ovăz, 2 ha porumb (cu fasole, haldani de cânepă și bostani); $\frac{3}{4}$ ha alte plante: floarea soarelui, sfeclă (10 prăjini), cânepă și in; 2 ha furaje: iarbă, lucernă, mohor. Iarba se lasă la capetele ogoarelor, pe șes, sau pe coaste nearabile; s-au produs 2500 kg fân uscat la hectar. În grădina de lângă casă se seamănă porumb, cartofi, zarzavaturi.

Recoltă: 3000 kg grâu, 4000 kg porumb, o jumătate vagon de sfeclă și toate celelalte recolte din belșug pentru casă. Porumbul s-a ținut aproape în întregime pentru consumul gospodăriei.

Venituri: prisosul de recoltă (grâu, floarea soarelui, sfeclă etc.; diverse produse: ouă, păsări, unt, brânză de vacă și de oaie, miei, pielicele, lână, porci. Alte venituri: căraușia (de cereale, la pădure), lucrul la alții (numai cu plugul sau căruța); ocupații anexe în timpul iernii.

Cheltuieli: prefacerea vitelor și cailor, reînnoirea oilor (se scoate canaraua), reparația acareturilor, cumpărarea de unelte și obiecte de uz casnic și personal; cheltuieli pentru petreceri și divertisment.

Mijlocașul lucrează întreg pământul ce are cu brațele familiei sale; doar se ajută cu rudele și consătenii. Nu se duce la lucru cu ziua, pentru că abia poate să dovedească lucrul său. Toate treburile gospodăriei sunt săvârșite de membrii familiei. În astfel de gospodării – afară de cazuri rare – nu există servitor. Chiaburii și mijlocașii nu se țin la distanță: se ajută, petrec împreună, se înrudesc.

Gospodăria săracă cu 2 ha.

Inventar viu: o vacă cu lapte (nu în toate cazurile) sau o capră, cinci oi, porc pentru îngrășat, 20 păsări. Nici cal, nici căruță; în unele cazuri, car cu boi.

Acarete: casa de locuit cu o cameră și tindă (podul drept magazie). Prelipca lipită de casă, pentru vacă.

Repartiția culturilor: 1 ½ ha porumb (cu fasole, bostani și haldani), ½ ha grâu sau orz. În grădină: porumb, cartofi și, uneori, zarzavaturi. Produsele câmpului și ale animalelor de curte sunt folosite în consumul familial. Se pot vinde unele produse, rupte de la gura celor din casă.

Pentru completarea veniturilor, membrii familiei sunt siliți să facă angajamente de serviciu (permanente sau temporare) la chiaburi, la proprietarii mijlocii, la instituții și întreprinderi sau să muncească cu brațele unde găesc de lucru. În 1938 se practica încă *lucrul în dijmă*. Cei avuți dădeau în dijmă porumbul pentru că, înainte de toate, gospodăria săracă ținea să-și asigure mămăliga. Proprietarul dădea pământul arat și semănat, iar dijmașul făcea toate lucrările agricole, până la pusul în coșer. Împărțeala era pe din două, atât la porumb, cât și la strujeni. Dacă în timpul lucrului proprietarul dădea și mâncarea, îi rămânea întreg nutrețul. Dar asta se întâmpla numai în cazul muncitorilor agricoli veniți din altă parte. Localnicii țin tot așa de mult la nutrețul vitelor, ca și la hrana lor. Terenurile cu sfeclă, floarea soarelui și alte culturi se dădeau în dijmă numai când – din lipsă de brațe – erau năpădite de buruieni.

În cele mai multe cazuri, familiile sărace au copii mulți: din rândurile lor se ridică proletariatul agricol.

Tendența normală a omului de sat a fost să se mențină la nivelul gospodărilor mijlocași. Gospodăria omului de sat reprezintă o avere care se obține, se păstrează și sporește numai prin muncă, chiverniseală și economie.

Tinerii ce se căsătoresc au ca prim obiectiv întemeierea gospodăriei proprii. Astfel, ei vor avea baza materială de existență și se

vor încadra, ca elemente productive și independente, în organizația social-economică a satului. Gospodăria tânără pornește de la o avere preexistentă, de la zestrea pe care o au ambii soți de la părinții lor. Încă înainte de căsătorie se aranjează între familiile celor doi tineri toate amănunțele înzestrării. Cu cât averea inițială e mai importantă, cu atât gospodăria nouă se va dezvolta mai repede și mai bine. Începutul e mai totdeauna greu și primii ani cer muncă și privațiuni din partea ambilor soți. Când primii copii ajung a fi folosiți în muncă, atunci gospodăria este oarecum organizată. Țăranul care are copii ascultători și muncitori, agonisește o avere mai mare. Dar, familia țărănească, de la o vreme, roiește și, [prin] căsătoria fiecărui copil, averea se tot împuținează. La urmă, părinții rămân cu comândul, adică zestrea ce și-au oprit-o din toată averea pentru bătrânețile lor și pentru înmormântare.

Principalul agent de producție în economia țărănească este pământul, grație căruia omul are bunurile esențiale pentru viață. Dacă are suprafața ce-i este necesară, după capacitatea sa de muncă, viața țăranului se desfășoară normal, după așezământul tradițional al satului. Dar, atât după obiceiurile pământului, cât și după legiuirea civilă a țării, averea părintească se divide în mod egal între copii. Această diviziune o suferă și pământul ce aparține familiei. Dacă pe plan moral și social, diviziunea este echitabilă și necesară, în schimb, pe plan economic, are urmări nefavorabile. Proprietatea individuală țărănească are un viciu constitutiv: se pulverizează mereu. Ogoarele de la împrumotărirea din 1864 au ajuns, prin împărțiri, după 100 de ani, niște șuvițe înguste de câțiva pași. Loturile din 1919-1922 au suferit, până azi, cel puțin două împărțiri. Cu fiecare nouă generație, pământul se tot divide. Pulverizarea aceasta duce la crearea unor parcele prea mici, care nu se mai pretează unei culturi sistematice și astfel devin nerentabile. Când suprafața de pământ ce aparține unei familii cu copii a scăzut sub un hectar și chiar sub un hectar jumătate ea nu mai este economică. Dacă întreprinderea sa (gospodăria și țarina) a devenit nerentabilă, ca să ocolească sărăcia, omul trebuie să caute alte surse de venituri. Numai în unele cazuri, când n-au fost mari împărțiri prin moștenire, loturile au rămas mai aproape de întinderea lor de la împrumotărirea. Acolo unde ele au depășit această întindere, aceasta s-a realizat numai prin acapărare.

Pulverizarea pământurilor țărănești se datorează creșterii continue a populației. De la sfârșitul celui de al doilea război mondial și până în prezent, populația celor 12 sate din regiune a sporit în proporție de [loc liber]. Pe cei 200 km pătrați ai regiunii, revin câte

[loc liber] locuitori pe km pătrat. După cercetările științifice, în regiunile agricole, densitatea economică ar trebui să fie 80-100 suflete bune de muncă; dacă numărul e mai mare, această densitate începe să fie defavorabilă. Dacă confruntăm cifra populației agricole cu suprafața cultivabilă, s-ar părea că pământul, în regiune, este insuficient pe cap de locuitor. Fenomenul este denumit *supratensiune demografică*; în acest caz, rămâne disponibil un surplus de populație agricolă. Astfel, se naște la sate mâna de lucru liberă, adică proletariatul agricol, disponibil pentru exploatarea celor înstăriți. Economia țărănească este în echilibru atunci când pământul ce aparține familiei se menține mereu la acea suprafață pe care o poate acoperi pe de-a întregul cu capacitatea de muncă a brațelor proprii. Excedentul de brațe dă naștere șomajului agricol, ceea ce silește pe omul de sat să părăsească, temporar sau definitiv, casa, pământul și satul natal. E cea mai dureroasă dramă pentru țăran.

În unele familii rurale, unii din copii iau calea învățăturii și ajung la alte profesii decât cea agricolă; este și acesta un mod de a ocoli supratensiunea demografică.

Averea unui țăran cuprinde: pământul (cu plantațiile și culturile de pe el), locuința cu atenansele, vietașile din curte, uneltele și mașinile, apoi bunurile de consum și confort (alimente, îmbrăcăminte, mobilier, ustensile), apoi bunurile pentru schimb (produse agricole și ale industriei casnice) și, în sfârșit, banii⁴. Cu cât acest inventar este mai mare, mai bine organizat și utilizat, cu atât gospodăria este mai prosperă.

Tipul predominant de locuință este casa cu două camere și cu tindă la mijloc. În curte sunt atenansele: grajdul pentru cai, șura și ocolul pentru vite, poiata pentru păsări, cotețul de porci, perdeaua pentru oi. Apoi, magazia pentru cereale, coșerul pentru popușoi și șopronul pentru vehicule, unelte și mașini. În spatele atenanselor, la oarecare distanță, este locul pentru nutreț, care se ține în aer liber: fânul în stoguri, iar strujenii și paiele în girezi. În restul grădinii se găsește livada cu pomi, via și mica parcelă cu legume; când acestea lipsesc, grădina se seamănă de obicei cu popușoi. Unele gospodării de pe șes au râmnice cu pește. În unele cazuri sunt fântâni la poartă, pentru ca să poată lua apă vecinii și drumeții.

⁴ Primele sunt denumite de către economiști *avere fondiară*, iar bunurile de consum și celelalte, *avere circulantă* sau *consumabilă*.

De jur împrejur, gospodăria este bine delimitată. În vechime, erau șanțuri [?] cu cătina, care astăzi sunt o raritate. Gardurile se fac din bețe de floarea soarelui, din pari cu sârmă ghimpată, iar la drum, mai totdeauna, cu scânduri; ba în unele cazuri se văd chiar și ostrețe. În afară de îngrijirea zilnică, curățenia generală a locuinței, a atenanselor și a curții se face sâmbătă după amiază și în ajunul sărbătorilor mari.

În gospodăria omului de sat, *creșterea animalelor* de casă este o ocupație indispensabilă; țaranul are puternice reminiscențe pastorale. Un vechi proverb spune că vitele scot sărăcia din casă. Vaca e mana casei; cine are vacă, are casa îndestulată. Oaia este animal binecuvântat: aduce folos și nici un ponos. Vaca vânăta de stepă și oaia (mai ales cea țurcană) sunt, în mentalitatea omului de sat, adevărate binefaceri pentru regiune. În vremea veche, vacile și oile se numeau *bucate*; termenul e potrivit, căci ele dau omului bunuri fundamentale pentru hrană și îmbrăcăminte: carnea, fructul, pielea [și] lâna. La casa unde oaia sau vaca nasc gemeni, e semn de mare bucurie și prosperitate. Pe unde calcă oaia e numai belșug. Pentru oi, gospodarul ia de la stână rândul de trei ori pe vară⁵. Aceste termene sunt adevărate evenimente în gospodărie. Omul pleacă cu tot ce trebuie pentru pregătirea fructului, pentru foc și pentru hrana ciobanilor; e însoțit de copii, care fac servicii ajutătoare și, mai ales, dau oile în strungă. Pentru fiecare oaie mulgară, omul primea 4-5 kg de caș și 2 kg de urdă pe vară. Din fructul din octombrie se pregătea laptele acru la puțină.

Capra este *vaca săracului*. Acest animal consumă nutrețurile cele mai proaste și se întreține cu ușurință. În schimb, e foarte stricătoare pentru semănături și plantații. Fiind îndrăzneată și neascultătoare, trebuie ținută în funie sau păzită mereu de către cineva.

După rânduiala străveche, fiecare gospodărie trebuie să aibă porc îngrășat pentru Crăciun. Purceii sunt crescuți cu buruiene și cu zoi de la bucătărie; de aceea se numesc *zoeri*. Bostanul este cea mai potrivită hrană pentru porci. Se zice că porcul e fericit când scapă la bostani. Pentru îngrășat, porcii sunt hrăniți cu porumb vechi (grăunțe și faină) care are mare putere nutritivă.

⁵ Când exista proprietatea mare, stâna era condusă de baci, care se bucura de mare trecere printre săteni. În sistemul proprietății individuale a sătenilor, după împrumotărirea din 1919-1921, rânduiala stânelor a fost alta. Unul dintre săteni angaja de cu iarnă ciobanii, organiza întocmirea stâniei primăvara, însemna măsura laptelui și rândul oamenilor. În cursul verii, cât ține păstoritul, stâna e în seama omului care ia rândul; nu mai este baci, ca la stâna boierească.

În trecut, mai fiecare gospodărie avea boi. Documentele arată că oamenii din regiune erau în putere de boi și de care. Boul este animal de muncă grea; consumă furajul și procură ogoarelor cel mai bun îngrășământ. Este și vită de rentă, întrucât, după ce nu mai folosește la tracțiune, poate fi sacrificat pentru carne și celelalte produse. Buii puteau fi crescuți și pentru negoț. Când ajungeau la vârsta de 3 ani erau vânduți; atunci aveau prețul cel mai bun. Dacă erau ținuți mai departe, trebuiau puși la muncă. Cu cât ne apropiem de timpurile de azi s-a folosit calul într-o măsură tot mai mare. Între cele două războaie mondiale, 80% din gospodari foloseau tracțiunea haptică. Calul e rentabil atunci când muncește permanent; altfel, devine o sarcină inutilă.

După concepția omului de sat, animalele au fost date gospodarului de către Dumnezeu spre a-i fi de ajutor și folos. De aceea, el are grijă să le iubească și să le îngrijească. Sunt destui de mulți oameni care înjură, blestemă și bat animalele sau le pun la muncă peste puterile lor. Pentru aceștia găina e *holeră*, oaia e *gălbează*, calul e *dalac*, porcul e *brâncă*, iar câinele e *turbă* sau *jigăraie*.

Când e lovit fără milă, boul suferă în tăcere. Uneori, are un oftat dureros care, după credința populară, se aude până la cer. Boul arată la început multe naravuri: merge prea încet, apucă pe drum lăturalnic sau, dacă e prea cald ori povara e prea grea, se așază jos cu gâtul în jug și scoate limba. Dar, până în cele din urmă, „se dă la brazdă”.

E mare păcat să lovești oaia; ea e bogată de toate și, prin blândețea ei, este cu totul nevinovată. Perdeaua oilor ca și târla stâniei se feresc de necurătenii; nu se îngăduie mâțelor și câinilor să stea pe ele.

În general, omul din regiune iubește vita sa și o îngrijește cu trageră de inimă. Îi este deosebit de dragă când o vede încordată la ham sau la jug în eforturi grele. Ca să o ajute, pune de multe ori și el mâna sau umărul. Gospodarul își formează vita după felul său; se zice că vita se poartă întocmai ca și stăpânul. La omul cuminte și gospodar, vita e muncitoare și cuminte; la cel necinstit și vita e hoată. Țăranul nu obișnuiește să împrumute altcuiva vita de muncă pentru că i-o *strică*: o scoate din felul ei de a fi.

Vietățile din gospodăria țărănească nu constituie numai o avere, dar sunt și o adevărată podoabă a curții. Vara oile sunt la stână, iar vitele sterpe la ciură. În timpul zilei, vacile mulgări sunt la cireadă; seara se întorc acasă. Dusul în zori de zi și adusul în asfințit cad în sarcina copiilor și tineretului. În acea lume de vietăți ce trăiesc în aceeași curte există o rânduială și o ordine în care se răsfrânge vrednicia stăpânilor.

Toată ziua este activitate vie, cu larmă continuă și agitație în căutarea hranei. Populația curții trăiește separată în clanuri aparte: găini, rațe, găște, miei, porci etc. Pisica pândește și cercetează locurile pe unde mișună rozătoarele ce aduc pierderi omului. Fără ea, gospodăria ar fi năpădită de jivine urâcioase și păgubitoare. Noaptea, după ce toate vietățile s-au ogoit la odihnă și adăpost, se lasă liniștea peste această așezare. Câinii, paznici neadormiți, sunt veșnic de veghe către toate ungherele, pentru ca neprietenii – oameni sau animale de pradă – să nu facă stricăciuni și pagube în averea stăpânilor. Își plătesc și câinii mâncarea cu serviciile lor. Țăranul are mare prețuire pentru câine, servitorul său cel mai credincios, care își câștigă cu prisosință dreptul la hrană⁶. Cocoșul, ornicul curții, arată etapele nopții; el cântă de cu seară, la miezul nopții și către ziuă. În răstimpuri, toți cocoșii din sat cântă. În această rânduială de zi și de noapte a curții țărănești, scriitorii au găsit poezie și farmec.

Omul de sat se leagă afectiv de vietățile din curtea sa; nu numai că le îngrijește, dar le mângâie și le alintă. Fiecare din ele are un nume⁷. Viețuitoarele din curte răspund și ele la afecțiunea ce le-o arată stăpânii lor. Când aceștia se întorc, după oarecare absență, în curte se face mare animație: oile zbiară, vitele rag, caii nechează, găinile se agită, câinii se gudură și latră, pisicile se lingușesc și miaună. Toate animalele de casă dau semne de atenție, în felul lor, când stăpânii se apropie de ele. Pentru omul de sat, viețuitoarele din curte întregesc familia sa; pierderea uneia

⁶ La stână, unul din câini, cel mai bătrân sau cel mai voinic, este *baciul câinilor*.

⁷ Dăm câteva din numele ce se dau vietăților din curte. *Găini*: bogheta, cocheta, cucoana, cucueta, galbena, gușata, grasa, hoța, hulubița, moaca, pestrița, porumbaca, roșcata, safta. *Rațe*: alba, grasa, lița, neagra, pleoșca, vânăta. *Porci*: albuțu, băetu, ghiță, grăsuțu, guviț, ignat, mihăeș, sfârlă, tarcatu, țoncu, vasilică. *Vaci*: balaia, brândușa, cucoana, domnița, duduia, dumana, gălbănuța, horboțica, huluba, joiana, măruța, plăvana, ruja, sâmbotica, veronica, vinerica, vânăta. *Boi*: alunelu (luni), bălțatu, bercu, blajinu, boțolan, brânduș, buburuză, busuioc, clopoțel, cocoară, costăchel, cristel, duman, flueraș, harap, hulub, ierboi, joian, malacu, marțolea, mohorel, neculai, pipirig, plăvan, poloboc, răzor, rogoz, roșcovan, scurtu, siniliu, sâmbotin, știrbu, tărtăcuță, toloacă, toporaș, troscot, țințar, viorel, vornicel, zurgălău. *Cai*: adela, arapu, armășel, baron, chiper, ciacăru, clapon, costică, crânguș, crupă, dora, falnicu, fantaziu, flueraș, fulga, ghiță, harțaș, hreamăt, liza, luța, matilda, mărița, martic, mârza, murgu, pagu, roibu, suru, șargu, șoimu, vânosu, zvârlugă. *Câini*: albină, azor, balan, balașă, bidirel, bondar, bulbuc, burcuș, bursuc, cărbuș, cărbune, chibrit, ciubuc, ciușcă, corbu, covrig, dolca, guță, grecu, hoțu, hultanu, hurmuz, jăvrescu, lăbuș, lache, lipcă, lora, lupu, mihalache, pieptosu, puica, sauca, șonțu, tălamuz, tiulei, toflogă, turcu, țancu, turlui, uliu, ursu, zambilică, zarca, zmeu, zob.

din ele aduce multă supărare în casă. Pe vreme de secetă, țăranul e afectat de suferința vitelor de la pășune. Omul mai găsește ceva de mâncare, dar dobitocul rabdă. Mieii și vițelușii care se nasc când timpul e încă rece sunt aduși la căldură în camera de locuit. Țăranul se roagă pentru sănătatea, sporul și hrana vitelor sale, dă liturghii și face slujbe religioase pentru ele.

Dacă vitele alcătuiesc inventarul viu, *sculele, uneltele, mașinile* și *vehiculele* alcătuiesc inventarul mort al gospodăriei. Cu cât ne îndepărtăm mai mult în trecut cu atât acest inventar a fost mai sumar.

Aratul s-a făcut totdeauna cu plugul, mai întâi de lemn și apoi de fier. Pe vremuri, omul sărac săpa locul cu hârlețul sau chiar numai cu sapa și apoi semăna. În trecut, sămânța se arunca pe ogor cu mâna; în fiecare sat erau oameni anume care săvârșeau această operație cu multă dibăcie⁸. De când există agricultura țărănească, prășitul s-a făcut cu sapa, seceratul cu seceră și cositul cu coasa. Aceste lucrări au fost excesiv de dificile și au constituit pentru omul de sat adevărata *muncă grea*.

Altădată, treierul se făcea pe arie, în bătătura curții, cu doi până la șase cai despotcoviți; vraful de cereale amestecate cu pleavă se curăța cu ajutorul vântului. Uneori se folosea *chiratul*, un fel de treierătoare purtată de cai. Sătenii băteau snopii cu umblăciul; lucrul era cu totul rudimentar. De altfel, gospodarii nu se prea grăbeau cu treieratul; se apucau după prășitul porumbului și după cositul fânului. Treieratul începea pe la sfârșitul lui august sau începutul lui septembrie și mai totdeauna îl prindeau ploile de toamnă care produceau multă pierdere. Între cele două războaie mondiale, treierul s-a făcut cu mașina; girezile cu pâine albă se clădeau în anumite locuri, numite arii. La clăditul girezilor erau anume oameni pricepuți; unii făceau tulpina și trupul, alții vârful. Aceștia din urmă, câte patru la fiecare colț de gireadă, se numeau *vârfari*. În regiune erau câțiva proprietari de locomobile și batoze care făceau angajamente cu locuitorii pentru treier. O operație anevoioasă era mutatul mașinii de la o arie la alta; pentru locomobilă trebuiau 12 perechi de boi, iar pentru batoză 8-10 perechi.

Planta agricolă de bază este porumbul. Acesta se culege toamna, după ce s-a copt; se taie și se așează în glugi pe ogor. Se cară acasă pe vreme bună și carele se răstoarnă în girezi. Desfăcatul durează până la căderea zăpezii. În serile de toamnă, până târziu, se aude cum lucrează

⁸ Semănătorii erau tocmiți cu plată mai bună și pe lanurile boierești. La Mândrești au fost semănători vestiți: G. Huștiuc, D. Huțanu, D. Horoșincu, Ion Lungu [și] Ion Cojocar.

desfăcătorii. Porumbul se păstrează în coșare (de scânduri, de nuiete, de snopi de strujeni) sau pe poduri.

Pentru consum s-au cultivat [...] două specii superioare de porumb: *cincantinul* și *hanganul*, amândouă rentabile. Cincantinul are știuletele mic, iar ciucălăul subțire. Grăunțele (în cinci muchii) sunt așezate în rânduri regulate. Vârful ciucălăului este acoperit cu grăunțe. Pe fiecare strujan se fac trei-patru păpuși. Hanganul e, de asemenea, prețuit (hanganăș ca aurul). Știuletele e puțin mai mare decât la cincantin. Grăunțele sunt scurte și rotunde. Vârful ciucălăului este lipsit de grăunțe. Amândouă varietățile sunt timpurii și ajung la coacere deplină. Cu timpul, aceste varietăți superioare s-au deteriorat prin corcire. În regiune se mai cultivă porumb hibrid și dinte de cal, de calitate inferioară.

Porumbul se bate pe leasă de nuiete sau de leături; ciucălăii se întrebuițează la foc, iar boabele, vânturate, se duc la moară pentru făină. În vechime se foloseau râșnițe; în fiecare sat se găseau câteva⁹. O râșniță producea cam 10 kg de făină pe ceas; munca era grea și obositoare. De aici și zicala: „Să te ferească Dumnezeu de mămăligă de râșniță și de pește de undiță”.

În ceea ce privește *tehnica agricolă* se constată un progres sensibil de la practica rutinară de altădată la procedee mai raționale din vremea din urmă. Altădată, țăranul se baza pe sistemul agriculturii extensive: dacă a vrut să aibă recolte mai bogate a sporit suprafața de însămânțare. În ultimul timp, el a trecut la agricultura intensivă, sporind capacitatea de producție a aceleași suprafețe de pământ prin lucrări tehnice raționale. Ceea ce trebuia câștigat în întindere se poate dobândi în adâncime. Altădată, gunoiul de grajd era aruncat la gărlă sau se depozita în mormane uriașe pe izlaz; în timpul din urmă se folosește în întregime și constituie un îngrășământ excelent pentru ogoare. De la arătura superficială de altădată s-a trecut la cea profundă. Se practică dezmiriștirea și arăturile adânci de toamnă. Altădată, sămânța care trebuia dată în pământ se alegea după ochi, căutându-se a nu fi prea murdară. Ba uneori se recurgea la practici cu totul rudimentare, ca, de pildă, alesul seminței cu mâna¹⁰.

⁹ În 1890, în sătișoarele Ungureanu-Ciulei și Jian aveau râșnițe trei locuitori: Ion Mazuru, Vasile Matei și Corman.

¹⁰ E binecunoscut cazul bătrânului Neculai Grozavu care, o iarnă întreagă, a ales cu mâna sămânța de grâu necesară pentru însămânțatul unei jumătăți de falce. Mașina ar fi efectuat munca aceasta în două ore!

[Pe vremuri], gospodarii din regiune practicau monocultura; preocuparea aproape exclusivă era cultura porumbului. După primul război mondial s-a extins pe scară mare cultura grâului și celelalte cereale. Țăranii au început să cultive plante industriale: sfecla de zahăr, floarea soarelui, rapița, mazărea, linte, ricinul, macul etc. În ultimele decenii, agricultorii au aplicat și un sistem de asolament, făcând rotația semănturilor pe mai mulți ani.

În trecut, sătenii foloseau numai pășunile și fânețele naturale. Coasa începea pe la Sfântul Petru. Iarba cosită se lăsa în brazde până se usca, apoi era strânsă în valuri și în căpițe. Depozitarea fânului pe iarna se făcea în stoguri. Până la căderea brumei, locurile cosite mai dădeau o recoltă mai plăpândă, care se numea otavă. Cu timpul, pășunile și fânețele naturale s-au tot împușinat; agricultorul a început să folosească tot mai mult plante furajere: lucernă, trifoi, sfeclă și porumb de furaj (mohor). S-a practicat chiar, în mică măsură, nutrețul murat.

Țăranul și-a îmbunătățit simțitor *agrotehnica*. E preocupat de oprirea zăpezii pe sol ca ogorul să nu fie spulberat de vânt și, deci, lipsit de umezeala trebuitoare. Menționăm o practică din trecut: când peste câmp cădea zăpadă prea multă se purtau oile care, frământând-o, făcea posibilă aerisirea semănturilor de toamnă. Țăranul e preocupat de protejarea plantei agricole de cum răsare și până când rodul s-a maturizat. Încă o practică din trecut: dacă grâul de toamnă era prea dezvoltat, înainte de căderea zăpezii, se șfichiuia cu coasa ori se dădeau oile ca să pască vârfurile.

Este de remarcat că, în deceniile din urmă, țăranul a recurs la ajutorul mașinilor agricole: de selecționat, de semănat, de arat, de secerat și de treierat. În Ungureni tractorul a intrat pe ogoare țărănești în anul 1942.

O preocupare nouă pe care o manifestă, în ultimul timp, agricultorii din regiune este cea pentru stăvilirea degradării solului. Arăturile într-un singur sens (din cauza îngustimii loturilor) și ploile torențiale au dezgolit ogoarele în pantă de suprafața de pământ de cea mai bună calitate. S-au făcut tăieturi tot mai adânci, până se prefac în râpi și ponoare. Țăranii încearcă să oprească răul: terenurile nefolositoare pentru culturile agricole sau pentru pășune se plantează cu salcâmi. Pentru o regiune de antistepă, ca aceea de care ne ocupăm, salcâmul constituie o adevărată binefacere. Lemnul de salcâm uscat sau verde e tot atât de bun pentru foc, cât și pentru construcții: e superior atât fagului, cât și stejarului. Are o vitalitate fără egal și e prolific; dacă tai un exemplar, din rădăcină dau zeci de mlădițe, ca și cum speța [?] s-ar încăpățâna să se răzbune.

Floarea salcâmului e meliferă. Salcâmul poate fi considerat alături de marile bunuri economice ale omului din regiune: pământul fertil, vaca vânăta de stepă, oaia țurcană, grâul, porumbul, cânepa și celelalte.

Cultura profesională a omului de sat este empirică, obținută mai mult prin experiență proprie. Se mai adaugă fondul de cunoștințe transmis din generație în generație prin școala părinților. Țăranul are un catehism agricol tradițional. De pildă: primăvara, lucrul câmpului se începe atunci când apa din fântână a scăzut peste noapte cu o palmă; înseamnă că apa de pe câmp „s-a tras”. Când înflorește părul trebuie să înceapă arătura de porumb. Grâul trebuie semănat în colb, iar orzul în glod. „April și priește și jupește”. Când salcâmi sunt bine înfloriți se va face porumb mult. Popușoiul se poate semăna cât ține floarea mărului; când merele vor fi coapte, va fi copt și porumbul. Se poate semăna popușoi când a început să se ivească brusturul. Când se face porumbica atât de mare încât de la coarnele plugului o poți arunca peste șase boi înaintași, atunci se poate face semănatul popușoilor. Se poate semăna popușoi până în trei săptămâni după Sfântul Gheorghe vechi: porumbului îi trebuie 99 zile călduroase pentru ca să se dezvolte bine. Dacă nu semeni până la Arminden (1 mai, stil vechi) poți să arunci culișerul (melesteul) în foc. Mieii sunt buni de tăiat la Ispas. Ploaia de mai face malai. După ce iese floarea la urzică, rațele nu se mai ouă. Când grâul are musteți, atunci porumbul trebuie să aibă boabe. Fânețele se cosesc atunci când înflorește lumânărica. La Sfântul Ilie, chiar dacă ar ploua cu lapte, e tot zadarnic. Dacă la Schimbarea la Față (6 august, stil vechi) popușoiul are mătasă mai poți încă trage nădejde că vei mânca mămligă din el. Din noroi tot mai rămâne ceva, dar din uscăciune nu se culege nimic. Un an bun trebuie să dea 56 clăi la hectar, deci clai și prăjina. Clai de secere se face din 17 snopi, iar snopi se pun câte patru în cruce, în patru rânduri, și unul deasupra.

În concepția profesională a omului de sat stăruie încă *mentalitatea magică* și explicația prin cauze mistice. Înainte de toate, procesul prin care pământul „aruncă” toate bunătățile este pentru țăran învăluit în mister. Omul de sat are încă prejudecăți, credințe, obiceiuri și practici tradiționale în legătură cu ocupația sa. Iată câteva: în an bisect să nu se semene ovăz, căci nu rodește. În timpul verii ovăzul pierde de trei ori, căci luptă cu dracul, pe care, până la urmă, îl învinge¹¹. Din primele spice de

¹¹ Fenomenul a fost explicat, în mod științific, de profesorul Oescu de la Iași, într-o lucrare despre ovăz.

grâu se face un smoc și se păstrează în casă pentru rodul ei. Pe ogor, la sfârșitul secerișului, se lasă câteva fire de cereale cu spice sau câțiva popușoi în picioare, ca *sămânță de rod*, pentru anul următor. Dacă se ia totul se ridică și puterea de rod a ogorului. În ajunul Anului Nou se întocmesc calendare-oracole. Între foi de ceapă se pune câte un vârf de linguriță de sare și se menește, fie pentru luni, fie pentru cereale¹².

Persoanele dominate încă puternic de mentalitatea magică sunt înclinate spre inerție, se lasă în voia fatalității. Unii sunt convinși că n-au noroc și că zadarnic ar mai încerca să schimbe sensul lucrurilor. Mentalitatea această e ilustrată în zicala: „Dacă nu-i noroc și parte, degeaba te scoli de noapte”. Alții lasă grijile cele mai mari în seama lui Dumnezeu: „Dacă vrea Cel de Sus se face și pe piatră”. La cea mai mare parte din oamenii regiunii se constată însă o concepție energetică, conform căreia se înfruntă pieptiș greutățile unei vieți atât se spinoase. Insuccesul nu descurajează pe țărani; ba încă de multe ori îl stimulează; pierderile sunt inevitabile; unde e câștig, trebuie să fie și pagubă.

Țăranul n-a manifestat mare entuziasm pentru cartea de specialitate și pentru specialiștii meseriei sale (agronomi, zootehnicieni și veterinari). După el, știința și experiența gospodărească nu poate să le aibă decât cel care ține plugul de coarne sau cel care îngrijește propria vită. Prejudecata aceasta a început să mai pălească.

Omul de sat, agricultor prin destin și prin străveche tradiție, posedă cunoștințe multe și sigure în profesiunea lui; are chiar și intuiții interesante. Unele cereale și legume se seamănă în anumite zile. *Plantele ce fac roade deasupra pământului se seamănă când luna e în creștere; plantele ce fac roada în pământ se seamănă când luna e în descreștere*. În fond, poate fi ceva în legătură cu radioactivitatea. În experiența sa milenară, agricultorul a surprins între fenomene corelații ascunse pe care le constată, dar nu le poate explica. Alături de unele resturi de superstiții și prejudecăți, în concepția și practica profesională a țăranului sunt procedee pe care știința nu le respinge sau chiar le recomandă.

Un sector în care vechea practică empirică s-a dovedit întru totul valabilă, este cel al *agrimensurii*. În trecut, când nu existau ingineri de cadastru, hotarnicii improvizati măsurau pământul cu destulă exactitate.

¹² În calendarul pe care l-a făcut Anica a lui Ion Costache Codău din Călugăreni pentru anul 1945 s-a arătat recoltă îmbelșugată la grâu, orz și harbuji. În calendarul întocmit pe luni, în 1947, de către Costică Rudei, tot din Călugăreni, s-a arătat: mart, august, noiembrie cu ploi mari; april și iunie cu ploi potrivite; mai, iulie, octombrie și decembrie cu timp uscat și secetos.

Unealta de măsurat era prăjina. Multe case de țară aveau, altădată, printre alte scule, prăjina (numită jumătate). Între măsura cu prăjina și cea cu lanțul metric rezulta mai totdeauna o diferență de suprafață. Lanțul se așterne exact pe teren, pe când prăjina se poate potrivi din mers, mărindu-se sau micșorându-se suprafața după interes.

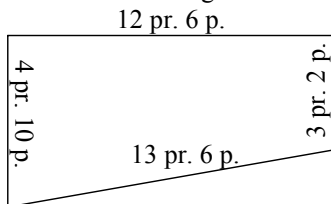
În trecut, măsurile de lungime erau: *palma* lungă de 28 cm, *stânjenul* de 8 palme, *jumătatea* de 12 palme și *prăjina* de 24 palme sau $6,72 \text{ m}^{13}$.

Măsurile de suprafață erau: *palma pătrată* (care avea patru palme lungime și o palmă în lat); *prăjina pătrată* (patru prăjini lungime și una în lat); *falcea* (80 prăjini în lungime și patru prăjini în lățime). Falcea este echivalentă cu *un hectar 43 arii*. Lățimea de patru prăjini este un *obraț*. Orice teren, de orice formă geometrică, putea fi măsurat cu prăjina¹⁴. Înălțimea omului se măsoară cu palma, iar adâncimea fântânii cu stânjenul.

O altă problemă importantă în economia țărănească este cea a *muncii*. Prin muncă omul face față trebuințelor sale, care sunt fără de sfârșit. Țăranul este „hapsin la treabă”; un adevărat om al muncii. Ocupația sa este grea și cere încordare musculară și osteneală. La nici o altă profesiune nu se îndeplinește mai bine conceptul biblic: „Întru sudoarea frunții vei câștiga pâinea”.

¹³ De fapt, palma are ceva mai puțin de 28 cm, ceea ce la prăjină dă o diferență de 5 cm. Astfel, prăjina are exact 6,67 m, dar diferența e neglijabilă.

¹⁴ Ca exemplu, să luăm un teren de formă neregulată.

Lungime teren: 12 prăjini 6 palme + 13 prăjini 6 pal = 16 prăjini bune sau 3 obrațe și $\frac{1}{4}$. Lățimea: 4 prăjini 10 palme + 3 prăjini 2 palme = 7, $12 : 2 = 3 \frac{1}{2}$ prăjini și 6 prăjini, adică 3 prăjini și 18 palme.

La fiecare obraț de lungime avem 3 prăjini și 18 palme. Deci:

3 obrațe x 3 prăjini = 9 prăjini suprafață;

3 obrațe x 18 palme = 54 palme;

$\frac{1}{4}$ obraț = $13 \frac{1}{2}$ palme.

Total: 9 prăjini $67 \frac{1}{2}$ palme.

În $67 \frac{1}{2}$ palme sunt 2 prăjini și $19 \frac{1}{2}$ palme; adunând 9 prăjini cu 2 prăjini $19 \frac{1}{2}$ palme rezultă suprafața acestui loc de 11 prăjini $19 \frac{1}{2}$ palme.

Poeții și prozatorii s-au închinat adânc în fața acestui om al pământului, cu chipul tăbăcit de vânturi, de arșițe și de ploii, cu mâna bătătorită de sapă și coasă.

Țăranul nu concepe viața fără muncă. Numeroase proverbe, zicale, aforisme și maxime, întrebuițate la fiecare pas, dovedesc aceasta. Iată câteva din ele: „În casa omului muncitor, sărăcia se uită pe fereastră, dar nu îndrăznește să intre înăuntru”; „Omul se cunoaște după fapte și pomul după roade”; „Plugul care ară nu ruginește”; „Cumpătarea ține casa, iar hărnicia ține averea”; „Dacă vrei să nu-ți lipsească îmbucătura, dimineața, la cântecul cocoșului, să fii cu sapa în mână”; „Un ceas de dimineață, este de trei ori mai scump, decât unul de după masă”; „Cine stă, îi stă norocul; dacă stai, te ajunge moartea din urmă”; „Lenea este perna dracului”; „Leneșul cată de lucru, dar nu dorește să-l găsească”; „Când lenea încalecă pe om, sărăcia îi sare în spate”. Este credința că, dacă întâlnești dimineața în calea ta om harnic, vei avea spor la lucru toată ziua: omul harnic „e bun la chez”, adică la arătare.

După o credință populară, furca, jugul și părțile căruții (mai ales inima) nu se aruncă în foc, ci se păstrează ca obiecte ce au fost sfințite prin muncă; ele se tot mută din loc în loc prin colțurile gospodăriei, până se topesc de la sine. Cel care pune jugul pe foc va munci pe cealaltă lume ca și boul, dar totdeauna va fi ostenit ca și el.

Cerând efort fizic, munca este obositoare, deci produce neplăcere; dar, pe de altă parte, ea aduce mereu un spor de bunuri economice, deci mulțumire și plăcere. Un proverb arată că *munca are rădăcini amare, dar roade dulci*. Munca aduce țăranului sănătate, bună dispoziție și bogăție. Ea nu este osândă, ci o mare datorie.

Omul de sat nu ia munca în ușor; el e în stare să tragă la sapă sau la coasă cât ține lumina zilei. Cu aceeași putere de voință, omul acesta e în stare să [țină] post negru câte o zi întreagă. Numai țăranul poate da dovada unor astfel de virtuți!

În decursul unei zile de muncă, efortul fizic și tensiunea psihică sunt gradate. Din zorii zilei până la aprânz (ora opt-nouă) este faza de antrenare; până la amiază (orele unu-două), lucrul are cel mai mare spor. După mâncare urmează un ceas de odihnă, pe pământ, în plin soare. Până la achindie (în jurul orei cinci) lucrul merge mai greu; restul zilei, până la apusul soarelui, se lucrează cu același avânt și spor, ca și dimineață. Abia când se așază la odihnă, pentru puținele ore de noapte, atunci omul se simte frânt de oboseală.

Ocupația țăranului se desfășoară în ritmul fenomenelor naturii.

Această ocupație nu-i monotonă, deși se repetă ciclic, în fiecare an. Frumusețea câmpului înverzit și aerul proaspăt reconfortează. Marile lucrări agricole (aratul, prășitul, secerișul, cositul, căratul) aduc, fiecare la rândul lor, interes și bucurie nouă. După ce termină una din aceste etape ale muncii agricole, țăranul e nerăbdător să înceapă pe cealaltă. De când dă sămânța în pământ până culege recolta, omul de sat se găsește în neconținută febră de creație. Oficiul său e să creeze mereu bunuri economice esențiale pentru toți oamenii: alimentele. Iarna, când pământul se odihnește, în vederea altei recolte, țăranul are și el răgaz de odihnă în vederea unui nou și uriaș efort de muncă în anul ce vine.

În general, omul de sat folosește la maximum potențialul său de muncă, iar produsul acestei munci este, mai totdeauna, proporțional cu efortul său fizic și moral. Constatarea se referă la țăranul mijlocaș – harnic și priceput – care, în general, lucrează *mult și bine*. El săvârșește adevărata muncă de agricultor. Bogătașul nu lucrează cu brațele: averea lui o fac angajații, el fiind mai mult administrator și exploatare. Săracul își vinde munca sa. Dacă e leneș și nepriceput, lucrează puțin și rău; dacă e harnic, dar nepriceput, lucrează mult și rău; dacă e priceput și leneș, lucrează bine, dar puțin. Cantitatea și calitatea muncii este totdeauna în funcție de mobilul care stă la baza ei și acesta este: câștigul cât mai mare. În mod firesc, munca e un mijloc pentru producerea bogăției, iar aceasta, la rândul ei, un mijloc pentru ridicarea nivelului de trai pe plan material și spiritual.

Au fost totdeauna printre locuitorii satelor unii – de altfel, puțini la număr – care au considerat bogăția drept scop al vieții. Au muncit de „au rupt inima în ei” cum se spune, dar de bogăția lor nu s-au folosit, pentru că au dus viață de troglodiți. Dar pe aceștia, nici consătenii lor nu-i aprobă și nu-i fericesc.

Dacă prin cultura intensivă pământul produce mai mult, tot astfel munca plasată în ocupațiuni diverse este mai productivă. Astfel, pe lângă agricultură, care este ocupația de bază, țăranul din regiune are și alte îndeletniciri anexe, printre care destul de importantă este *industria casnică*. Omul de sat, harnic și ingenios, lucrând manual, creează mereu bunuri materiale de tot felul; gospodăria sa este un adevărat atelier. Țăranul are bogate aptitudini tehnice, iar această activitate este legată de întreg orizontul său spiritual și de nivelul de trai. Vorbim de țăranul mijlocaș, care este tipul reprezentativ al satului; bogatul e steril, fiind prea preocupat de continuă îmbogățire, iar săracul e paralizat de abrutizare și mizerie. Industria casnică nu este un meșteșug propriu-zis pentru că se

practică, prin tradiție, în gospodărie și în folosul exclusiv al acesteia. Când obiectul rezultat din munca manuală satisface o trebuință de ordin material, e un simplu produs de mică industrie; când însă a fost realizat pentru desfătare estetică și place ca frumos, atunci e obiect de artă.

Îndeletnicirile practice ale bărbatului sunt destul de multe și utile¹⁵. Unii săteni au chiar aptitudini tehnice multilaterale¹⁶.

Femeia a practicat însă o industrie casnică mai bogată decât bărbatul. Dacă plugul simbolizează munca de agricultor a bărbatului, furca reprezintă ocupația de căpetenie a femeii. O ghicitoare pune întrebarea: Ce nu lipsește și nu a lipsit niciodată din gospodăria țaranului, iar dacă lipsește sărăcia sălășluiește? Răspunsul este: plugul și furca. Din cele mai vechi timpuri, femeia s-a ocupat cu împletitul, cusutul și mai ales țesutul. A împletit cu croșetul, cu cârligul și cu andrelele; a cusut albituri și straie pentru toți ai casei și a țesut: lână, cânepă, in și borangic. Produsele textile și manufacturiere de astăzi au făcut ca aceste ocupații ale femeii de sat să fie mult reduse. Țesutul a mai rămas încă una din principalele ei preocupări, după cum creșterea vitelor este ocupația anexă a bărbatului. Concepția, utilajul, tehnica, întreaga ambianță a acestei îndeletniciri din casa țaranului român, sunt aceleași ca și pe vremea dacilor, premergătorii nației noastre.

Cultura cânepii și inului, precum și țesutul, sunt ocupații străvechi, moștenite de la daci. Fiecare gospodărie are câteva oi: reminiscență pastorală; în fiecare casă, unde femeia e harnică, se găsesc stative pentru țesut. În trecut se lucra mult inul, din care se făceau țesături fine, folosite mai ales la albituri. Din cânepă se utilizează toate părțile: sămânța pentru hrană, fibrele pentru țesut, partea lemnoasă pentru foc. Lucrul cânepii și țesutul sunt ocupații exclusiv ale femeilor și fetelor. Ele seamănă cânepa, o strâng, o topesc, o meliță, o trec prin ragilă, o torc, apoi o țes. În luna august, Jijia este plină de cânepă pusă

¹⁵ Însenmam câteva din ele. Din paie: pălării, coșulețe; din foi de porumb și din papură: papuci, coșuri, panere, ștergător de picioare, rogojini; din păr de porc: perii, bidinele; din cânepă: frânghii, căpestre, hățuri, hamuri; din nuiele: coșuri, iesle, coșar de porumb, garduri; din lemn: funduri, melesteie, macahon, scafă, căuș, dimerlie, găleată, brighidău, hârzob, meliță, vârtelniță, rășchitoare, mosoare, suveici, fuse, furcă de tors, stative, cărje, cozi de topor, de sapă, de coasă, cobiliță, scară, greblă, țăpoi, trecuță, prepeleac pentru oale, scăunașe, scaune, mese și mesuțe etc.; din piele: chimir, opinci, hamuri. Multe atenanse sunt lucrate de mâna gospodarului de casă: poiata gănilor, ocolul oilor, ieslele cailor și vitelor etc. Unii gospodari lucrează grăpi, sănii și chiar căruțe (afară de roate).

¹⁶ Astfel, Toader Văcăreanu din Sapiveni este cizmar, dulgher, frânghier, cărămidar și sobar.

la topit; apa capătă un aspect de păcură, iar în văzduh stăruie o miazmă caracteristică. Topitul cânepii este o operație care cere deosebită atenție; dacă nu se ține seamă de un anumit termen, fibrele putrezesc foarte repede și întreaga muncă este zadarnică. Cât e vremea călduroasă și cu soare, din septembrie și până dau ploile de toamnă, melițele lucrează pe întrecute în tot satul. Melița bate tulpina lemnoasă, prefăcând-o în puzderie, până rămân fibrele curate. Cu ragila se aleg firele, cele mai lungi pentru urzeală și cele mai scurte pentru bătătură. Caierele se pun în furcă și se torc. Pe urmă urmează țesutul.

Femeia de sat lucrează în aceeași măsură și lână, care cere diferite operațiuni: se spală, se scarmână, se piaptână, se toarce, se vopsește (în unele cazuri) și apoi se pune la țesut. Cât e liberă de la alte treburi, țărâna stă mereu cu furca în brâu și toarce.

În postul Crăciunului, în câșlegile de iarnă și tot postul mare femeile și fetele se ocupă cu țesutul. Stativele ocupă o bună parte din camera de locuit. Se lucrează de zor și pe întrecute; sunt lucrătoare harnice care stau la stative până la 16 ore pe zi. În toată această muncă, femeia de sat se crede ajutată de Maica Domnului, protectoarea țesutului și țesătoarelor. Dorința cea mai mare a lucrătoarei este să aibă mereu spor la lucru și asta e posibil numai dacă rostul e mare¹⁷. Cine intră în camera în care se țese trebuie să salute cu urarea „rostul mare!”.

Pânza scoasă din stative se zolește și se ghilește. Operația decurge astfel: pânza se dă cu săpun (la cea de cânepă se pune și cenușă), apoi se așază în știubei. Acesta este înfundat la partea de jos cu cârpe și cu paie îndesate. Se toarnă apă clocotită (uncrop) și se astupă știubeiul pentru ca pânza să fie înădușită. Prin fundul știubeiului apa răcită se scurge încet; din când în când, pe deasupra, se toarnă apă clocotită. Pânza de bumbac se lasă în știubei cam 24 de ore, iar cea de cânepă un timp îndoit. Urmează ghilitul la fântână sau la pârau. Pânza se zbate în apă, apoi se întinde pe pajiște la soare. Într-o zi de vară, operația aceasta se repetă până la 10 ori. Pânza se strânge pe cap. Așa se face timp de trei zile. Urmează un al doilea zolit și iarăși un ghilit de trei zile. La sfârșit, pânza se spală bine cu apă caldă, se clătește (cu sâneală) și se usucă pe șferi. Apoi se așează în două, în lat, se întinde bine și se strânge vălătuc.

¹⁷ Prin rost se înțelege deschiderea dintre fibre, realizată prin mișcarea ițelor și prin care trece suveica. Când ițele merg rău sau se încurcă, gospodina e mâhnită și rușinată. Pentru asemenea cazuri sunt și glume: „Cum merge pânza cumătră? / Cum să meargă? / Gâlcă vine, gâlcă trece / Pânza mea ca gheața merge. / Între ițe și-ntră spată / Paște-o scroafă deșălată. / Între ițe și fucei / Paște-o scroafă cu purcei!”.

Din pânză de cânepă se fac: cămăși, izmene, căptușeală de haine, șervete de bucătărie, leșiere, saci și țoluri. Din lână se țese o stofă groasă din care se fac straie de iarnă, sumane și pături. Tot din lână se împletesc: manșete, mănuși, ciorapi, badele (fulare), flanele, ciupici (papuci), brăie, broboade și șaluri. Femeile de sat mai fac țesături din cordele cu bățătura din bumbac sau cânepă, realizându-se astfel lăicerele trebuitoare pentru așternut paturile și laițele. [...]

[*Capitalul*]. Exploatarea țărănească a cerut totdeauna și un oarecare disponibil de bani. Țăranul e înclinat spre tezurizare și simte deliciul banilor strânși. Lui îi plac banii în hârtie sau monedă; nu-și bate capul cu obligații, acțiuni sau rente, în care nu are încredere și nici nu le înțelege rostul. Ține banii în casă, ascunși în diferite colțuri, unde nu pot fi găsiți de copii; uneori îi îngroapă. În trecut, locul cel mai sigur pentru îngropatul banilor era sub știubei, unde erau bine păziți de albine. În vechea concepție și deprindere a omului de sat, nu-i nici depunerea spre fructificare, nici împrumutul ca operație economică. Dacă avea nevoie de bani, țăranul pune în căruță produse agricole (cereale, păsări, ouă etc.) sau [lua] o vită și le desfăcea cum da târgul și norocul. La nevoie mai grea, omul de altădată recurgea la împrumutul în taină, fără martori, fără procent și numai pe cuvânt. Erau și cazuri când se cereau garanții: atunci se aduceau chezeși sau se puneau anumite bunuri zălog. Oricum, împrumutul era considerat ca degradant pentru cel care ajungea în așa stare încât trebuia să facă apel la punga altuia. În ultimul timp, mare parte din țărani au înțeles funcția social-economică a creditului.

Omul de sat n-a practicat niciodată, din proprie pornire, asigurările. Paza cea bună, după concepția sa, este mâna lui Dumnezeu, care îl apără de foc, de inundație, de grindină, de boală, de accidente și de moarte. Dacă omului îi este dat să tragă necazul nu se poate feri din calea lui.

Repartiția. Dacă agricultorul angajează mână de lucru plătește salariu; dacă arendează pământ dă rentă sau dijmă; dacă împrumută capital datorează dobândă. Țăranul mijlocaș nu prea arendează pământ, nu prea angajează lucrători și nici nu prea împrumută bani. Proprietatea lui este o proprietate de muncă; el muncește pământul cu brațele familiei sale. Uneori se ajută cu alte familii mijlocașe: muncă contra muncă. Dacă uneori angajează lucrători plătiți îi consideră ajutoare; lucrează laolaltă și mănâncă la un loc aceeași mâncare. Bogații care angajează brațe de muncă salariate practică netăgăduit exploatarea omului. El nu muncește alături de salariați și nici nu mănâncă împreună cu ei. Relațiile între bogat și lucrător sunt acelea dintre exploatare și

exploatat, cu suspiciune și antipatie reciprocă. Omul sărac ce se tocmește ca lucrător sezonier cu ziua sau ca servitor cu luna sau cu anul are o situație grea. După o veche zicală: „Sfântul Gheorghe tocmește, iar Sfântul Dumitru plătește”. Numai că din plata ce primește, omul sărac prea puțin folosește. Vara, când lipsa de brațe este accentuată, muncitorul agricol cere prețuri exagerate; iarna, în schimb (primind bani sau tain pentru vara ce urmează), angajamentul e cu totul în defavoarea sa. De la agricultorii de toate categoriile statul încasează impozite, care sunt proporționale cu volumul întreprinderilor¹⁸.

Circulația. Concepția economică a țăranului este, în mare măsură, autarhică; nu produce în vederea pieței, ci, în primul rând, el urmărește satisfacerea nevoilor familiale. Dacă podurile, coșerele și hambarele sunt pline de cereale și dacă curtea e plină de păsări și animale domestice, țăranului îi pasă prea puțin de restul lumii. Astfel, familia și gospodăria omului de sat lasă impresia unei insule de individualism și egoism; sistemul economic practicat în acest caz este prea închis. Abia după ce s-au satisfăcut toate trebuințele de consum ale familiei, atunci țăranul recurge și la schimb. Presat de anumite trebuințe, agricultorul duce la târg sau iarmaroc produsele sale și în schimb ia produse industriale. Raportul între costul mărfii sale și cel al produselor ce le ia în schimb a fost totdeauna în dezavantajul său. De altfel, problema privește economia globală a țării; în procesul de schimb, agricultorul a fost totdeauna defavorizat. Ca să mai remedieze situația, statul a intervenit uneori cu unele măsuri, printre care a fost și cea a valorificării produselor agricole.

Mersul la târg pentru schimb este un adevărat eveniment care cere pregătire și deliberare prealabilă între soți și copiii mai mari și chiar rudele mai apropiate. În asemenea caz, gospodarul are de trecut un examen în care trebuie să-și arate toată iscusința sa și să înfrunte viclenia și manevrele cumpărătorilor. Ca producător și ca proprietar de bunuri alimentare și de consum, omul de sat nu are totdeauna înțelegerea deplină a noțiunii de marfă și preț. În operația de schimb, el apreciază efectiv produsele sale; le supraestimează, cerând prețuri mai mari decât cele reale. Păsările, porcii, mieii de care se desparte au crescut sub îngrijirea sa și i-a iubit. Pentru produsele agricole a muncit, a asudat, a suferit, a așteptat. Despărțirea de toate aceste bunuri, în schimbul banilor, este

¹⁸ În 1940 sarcina fiscală se ridică la 100 lei pentru fiecare hectar.

oarecum, după concepția sa, un sacrilegiu; de multe ori se văd lacrimi în ochii țăranilor când dau pasărea în mâna cumpărătorului.

Dintr-o greșită înțelegere a fenomenului de schimb, unii agricultori deteriorează propria marfă înainte de a o vinde. Cu câțiva timp înainte de a duce vita la târg e pusă la o hrană mai concentrată „ca să capete față”. În sacii cu cereale se toarnă nisip. Se întrebunțează multe tertipuri ca să fure ochii cumpărătorilor. Dar negustorii de meserie cunosc toate aceste artificii și le dezoacă; victime cad doar cumpărătorii care sunt la fel de naivi ca și vânzătorii. În asemenea cazuri, nu numai marfa e deteriorată, dar și prestigiul producătorului este compromis.

Întoarcerea de la târg este un eveniment tot așa de important ca și plecarea; se analizează și se comentează pe larg rezultatul între adulți, formulându-se reproșuri, regrete, consolări și satisfacții. Copiii se aleg cu bunătați rare ce nu sunt în sat: pâine albă, dulciuri, scrumbie, măsline, smochine, lămâi, portocale, zotă (apă gazoasă) și altele.

O practică utilizată la sate, în trecut mai mult decât astăzi, este cea a vânzării clandestine. Unele femei duc pe furiș la dugheană făină, ouă, păsări, spre a cumpăra lucruri prea puțin folositoare (dulciuri sau obiecte de găteală). Aceste femei sunt cunoscute sub numele ironic de *tăbăltocite*, fiindcă ele cară din casă cu sacul mic. După o zicală, „Poate să aducă bărbatul cu carul, dar femeia îl întrece cu tăbăltocul”; astfel, sărăcia tot se cuibărește în casa lor. Sunt și bărbați care fac asemenea vânzări pe ascuns, vânzând cereale pe prețuri derizorii spre a cumpăra tutun sau băuturi alcoolice. Practica vânzărilor clandestine este dăunătoare gospodăriei țărănești și într-o astfel de casă nu poate fi nici belșug, nici bună înțelegere.

Tranzacțiile se fac și în sat, de la gospodar la gospodar; uneori se folosește *arvona*, dar mai totdeauna *adalmașul* (cinstirea cu băutura). De altfel, o vorbă spune că o babă a cumpărat o cociorvă și tot a dat adalmaș.

Pentru cumpărături mai mici de la dugheana din sat (tutun, chibrituri, sare) se întrebunțează oul în loc de bani; schimbul e în avantajul vânzătorului, care nu dă marfă în valoare echivalentă.

Consumația. Cel din urmă aspect al vieții economice este consumația. Economia țărănească poate fi staționară, deficitară sau excedentară, după raportul dintre producția bunurilor economice și consumația lor. Pentru că în gospodăria de țară e belșug, consumul, îndeobște, este anarhic. Fiecare membru din familie consumă neplanificat, atât cât vrea și cât poate. Se face și multă iroseală. Când

gospodăria e săracă și se resimte lipsa de bani se vând bunuri alimentare de bază (ouă, lapte și produsele lui, păsări, grâu) în detrimentul sănătății celor din casă. Cu cât starea materială a țăranului a devenit mai bună cu atât standardul său de consumație a crescut.

Orice avere are un ciclu de evoluție: se formează, se amplifică, diminuează și dispare. În cazul omului de sat, averea părinților se distribuie urmașilor, la căsătoria acestora. Din gospodăria-mată se desfac, pe rând, roiturile tinere. Fiecare pereche de căsătoriți urmează aceeași carieră, creând o avere nouă, care va evolua după legile și așezările tradiționale ale vieții de sat.

Cooperația. Omul de sat poate fi mult ajutat în producția și circulația bunurilor economice de asocierea cu semenii săi. În sate au existat totdeauna forme embrionare de asociere: la munci agricole, la cărăușie, la stână. În general, țăranul manifestă, structural, neîncredere în asociațiile ce urmăresc producerea și valorificarea bunurilor din gospodărie. Dar, de când agricultura țării a rămas aproape exclusiv în sarcina țăranimii, a început a se dezvolta în sate o cooperație economică.

*

* *

Profesiunea de agricultor a țăranului nu este încă situată pe baze științifice, ci mai mult empirice. Agricultorul nu aprofundează teoretic fenomenul economic în toată întinderea și adâncimea lui. Relațiile între producție, circulație și consumația bunurilor nu sunt analizate. Nici chiar elementele esențiale ale producției (natura, munca, capitalul) nu sunt diferențiate. Țăranul nu e preocupat de calculul rentabilității; nu întocmește nici buget, nici bilanț pentru întreprinderea sa. Termeni ca activ – pasiv, debit – credit, profit – pierdere îi sunt necunoscuți. El folosește doar socoteli elementare, cu daturi și luaturi, cu bani gheață (în mână). Pe vremuri, însemnările se făceau pe răboj; astăzi se fac în caiete și carnețele. În toate socotelile țăranul nu include munca sa. Din tot ce se petrece în economia lui domestică, omul de sat are intuiția, care uneori merge până la certitudine, că-i merge bine sau că-i merge rău. În întreprinderea țăranului intervin factori compensatori: dorința arzătoare de a face avere și uriașa sa putere de muncă.

De la împroprietărirea ce a urmat primului război mondial, exploatarea țăărănească s-a amplificat, iar rentabilitatea a crescut mereu¹⁹.

¹⁹ După datele publicate de Institutul Național al Cooperației, venitul mediu al unei gospodării țărănești în 1945 era de 35.000 lei.

Gospodăria țărăneasă are încă scăderi ce pot fi remediate. Înainte de toate țăranul trebuie să se convingă că pământul său, care e parte integrantă din pământul românesc, trebuie să aibă funcție socială și națională. Cu acest corectiv, omul de sat din regiune, ca și cel de pe întreg cuprinsul țării, rămâne factor de producție de prim ordin în economia națională.

Résumé

Cette étude fait partie du manuscrit *Sate de pe Jijia de Sus*, qui se trouve depuis 1974 auprès la Direction Départementale des Archives Nationales de Iași. L'auteur a systématiquement étudié la vie des cinq dernières siècles d'une communauté vivant en 12 villages de la zone Ungureni-Botoșani. Tout ce qui constitue un document concernant l'histoire de ces villages a été revu par le professeur Neculau; ultérieurement, l'investigation directe, la collection d'informations auprès des villageois, a été une méthode extrêmement utile pour la réalisation d'une des plus complètes monographies réalisées jamais en Roumanie. Ce matériel, qui constitue un des chapitres inclus dans la III-ème partie („Omul din regiune”) du Ier volume, est surtout réalisé à l'aide de cette méthode d'ailleurs utilisée pour d'autres chapitres dignes d'intérêt pour l'ethnologie roumaine (tous à l'état de manuscrit!), tout comme ceux concernant la civilisation paysanne, la vie sociale, morale, religieuse, esthétique et intellectuelle.

La vie économique dans les 12 villages de Jijia de Sus est présentée d'une manière vive et colorée, dans un style attractif et plein de saveur. Ainsi, tout au début on passe en revue les biens et les valeurs économiques majeurs pour le paysan de la zone en question ; puis, systématiquement, Neculau présente la ferme et la production, l'accent étant naturellement mis sur la terre, l'éternel amour du paysan roumain de tout le pays. Des parties extrêmement documentées sont consacrées à la hiérarchie des fermes d'après la surface de terre détenue, mais aussi aux bêtes domestiques. On apprend aussi des informations utiles à propos des travaux et des techniques agricoles, de l'agrimensure traditionnelle, du rapport du paysan au travail, et des occupations secondaires de l'homme et de la femme, une place centrale en cette dernière situation revenant à l'industrie domestique. Enfin, dans la dernière partie du matériel concerne des domaines à part de la vie économique paysanne, à savoir la manière de constitution du capital dans les familles paysannes, la répartition, la circulation et la consommation à l'intérieur de ces communautés en grande mesure autarchiques.